

УДК 655.262.2.026.12.4:004.91

МОДУЛЬНІ СІТКИ, ЯК БАЗОВА СТРУКТУРА ГАЗЕТНИХ ВИДАНЬ*

© К. О. Кобильнік, ст. викладач, НТУУ «КПІ», Київ, Україна

В данной работе рассматривается роль модульного проектирования в формировании высокой культуры представления визуальной информации в периодических изданиях. Отражена история появления и развития метода модульного конструирования. Обобщён теоретический материал, который посвящен современному применению модульных сеток в графическом дизайне.

The role of the modular planning in the development of the high culture of representing visual information in newspapers is examined in this research. The history of appearance and development of the method of modular constructing is reflected. Theoretical material of the modern usage of the modular grids in graphic design are generalized.

Постановка проблеми

Для виявлення закономірностей в конструюванні модульних сіток газетних шпальт необхідно проаналізувати тематичну літературу, асортимент газетної продукції, взірці модульного конструювання періодичних видань, дослідити динаміку винайдення, розвитку та застосування модульної системи при проектуванні періодичних видань. За допомогою виявлених закономірностей сформувати загальну модульну концепцію шпальт.

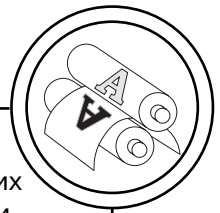
Аналіз попередніх досліджень

Сітки класифікуються, як комбінації горизонтальних та вертикальних ліній, покладені в основу модульної системи конструювання,

або використані для вирішення завдань конструювання. Слід відрізнити загальноприйнятий різновид сітки, тобто прямокутний модуль, від менш звичної друкарської сітки, у якій головна функція ліній це визначення полів, форматів смуг та основних просторів у макеті. Сітка покликана організувати образотворчий і текстовий матеріал, тобто допомагає зберегти культуру подання інформації та є частиною модульного проекту, який визначає принципи шрифтового оформлення, способи подання та вибору ілюстраційного матеріалу.

Модульне конструювання видань бере свої витоки ще з рукописних книжок, так, наочним прикладом чотирьохколонної

*В роботі використані макети, розроблені студентом Халявінським О. І. при виконанні дипломного проекту освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр».

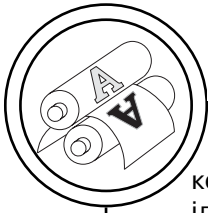

конструкції текстового матеріалу є сторінка Синайського кодексу (Codex Sinaiticus, IV ст.). А з часів Гутенберга друкарі застосовували сітки для проектування шрифтів та верстання друкарських сторінок. Пошуку принципів та законів пропорційності присвячено чимало праць. Ці знання допомагають правильно організувати простір на макеті та створити якісну конструкцію видання. Одне з найбільш ранніх визначень структури естетичної форми ми знаходимо в книзі Луки Пачолі «Про божественну пропорцію». Ця пропорція точно може бути виражена діленням відрізка так, щоб менша частина відносилася до більшої, як ця велика до усього відрізка. А Ле Корбюзьє, воістину геній художнього конструювання, на початку ХХ ст. уперше розробив чітку, універсальну систему конструювання під назвою «модулар». В основу метрики нової системи пропорційних стосунків, спираючись на принцип золотого перетину, були покладені розміри людського тіла. Модулар розроблявся для архітектурних форм, але незабаром знайшов застосування і в інших сферах, у тому числі в конструюванні друкарської сторінки. Доцільно зазначити, що перша книга про модулар була сконструйована Ле Корбюзьє по сітці, розрахованій за допомогою модулора, але сам розробник залишив за собою право сумніватися в безперечності рішень підказаних модуларом та зберігав повну свободу дій, підпорядковану його відчуттю речей, а не розуму. Модулар дав поштовх художникам-оформлювачам з Німеччини та Швей-

царії на створення модульних систем, які перетворили звичайні макетні листи на сучасні модульні сітки.

В основу модульних систем, розроблених в Базелі і Цюриху в післявоєнні роки, була покладена статична композиція горизонтальних і вертикальних ліній, що утворювала малюнок з квадратів.

Конструювати на базі сіток та модернізувати газети художники почали з початку 60-х років. Програми перебудови проводилися двома різними способами — внутрішнім і зовнішнім. Зовнішній підхід передбачав залучення консультантів-дизайнерів. Авторитетні, але мало обізнані щодо специфіки газетного поділа, вони лише шкодили сприйняттю шпальти читачем, але вміло задовольняли потреби рекламодавців, що призводило до конфліктів між редакторами та художниками. Перевага програми внутрішньої перебудови газети полягала в тісному робочому взаємозв'язку між художниками і редакторами та можливості поступового переходу до нових форм. Так, наприклад, зробили дві найбільші газети світу: лондонська «Times» та «New York Times». На перших шпальтах «Times» і «New York Times», в той час, друкувалась поточна інформація, передава стаття розміщувалась на правій половині одного з центральних розворотів, а навпроти редакційної (opposite editorial) знаходилась шпальта «оп ед». Художнім редактором «New York Times» Луїсом Сілверстайном, наприкінці 60-х років, для шпальти «оп ед» були запропоновані шестиколонні асиметричні ма-

кети з виразними графічними ілюстраціями. Ця модифікація поклала початок трансформації «New York Times» та інших періодичних видань.

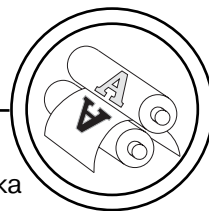
«Sunday Herald Tribune» перебудував Пітер Палаццо і проголосив традиційні макетні листи модульними організаторами газетного матеріалу. У 1971 р. в нью-йоркську недільну газету «Herald» був запрошений Массімо Вінеллі — художник-оформлювач зі світовим ім'ям, який розробив унікальну модульну сітку. Творчою знахідкою стало ретельно сплановане горизонтальне ділення простору, що забезпечило цілковитий модульний контроль за конструюванням шпальт та надало можливість вільно розміщувати в межах цього формату будь-який матеріал, включаючи масу різноманітних новин, без яких випуск газети неможливий.

Модернізація щоденної газети італійських фінансистів «24 Ore» є ще одним цікавим прикладом. Алан Флетчер, художник та учасник студії «Pentagram», розробляючи оновлений макет врахував і мінімальний контроль за макетом, і втрати в якості типографіки, і недосяжність довершеності. Розроблена ним модульна сітка базувалась на дев'яти колонках, що незвично, але надало змогу використовувати безліч колонок різної ширини. Чіткий та сильний проект пожвавив загальний вигляд сторінки та надав можливість редакторів більш вдало розміщувати характерний для такого роду видань різноманітний матеріал.

На теренах СРСР вперше модульну сітку застосували у 1963

році для оформлення журналу «Новые товары» молоді дизайнери М. Жуков і Ю. Курбатов назвавши її растровою. І лише згодом, у 1965 році, під час розробки макета журналу «Декоративне мистецтво СРСР», художнім редактором Ю. Соболевим, при залученні М. Жукова сітка дістала назву модульної.

Аллан Хелберт в своїй книзі «The Grid» розглянув модульну систему конструювання газет, журналів, книг та висвітлив її розвиток в 1960–1970 роках [1]. Він присвятив певні розділи своєї праці авторським модульним системам таких видатних діячів у сфері дизайну, як Ле Корбюзьє, Пол Ренд, Массімо Вінеллі, Йозеф Мюллер-Брокман, Едвін Тейлор, Алан Флетчер, Ян Чіхольд, Луїс Сілверстайн та ін. Серед видань присвячених газетному дизайну слід виокремити книгу Тіма Харроуера «Настольная книга газетного дизайнера», в якій детально висвітлена еволюція газетної структури та взаємозв'язок складових елементів газети. Книга Ронні Шушана «Дизайн и компьютер» присвячена основам типографського мистецтва. Особлива увага приділена сіткам, як опорній структурі сторінок та надані практичні поради для створення макетів видань, спрогнозовані тенденції щодо будови конструкцій видань [2]. І звичайно, ґрунтовно та досконало про пропорції в друкованих виданнях пише Степан Водчіц в своїй книзі «Эстетика пропорций в дизайне. Система книжных пропорций», де знайшов своє місце розділ про модульне конструювання видань [3].

Простежуючи розвиток використання модульних сіток останні п'ять десятиріч можна зробити висновок, що художники-оформлювачі досягли такої майстерності, що сторонній людині ніколи і на думку не спаде, що в основу проектного рішення покладена яка-небудь сітка або взагалі модульна система.

Мета роботи

Розробити макети шпальт на базі загальної модульної концепції та сформувати базу даних макетів модульних сіток шпальт для різноманітного тематичного призначення. Запропонувати методику двовимірного конструювання шпальт газетних видань.

Результати проведених досліджень

Для полегшення процесу роботи над модульними проектами були узагальнені основні етапи роботи:

1. Чітко розуміти проблему комунікації — від її мети до можливої реакції читачів.

2. Усвідомити та врахувати такі об'єктивні умови роботи над проектом, як місце і час видання, а також немінучі витрати.

3. Ретельно зважити реальні вимоги: характер візуального матеріалу та його кількість; порядок і тривалість виконання; міру виразності, необхідну для виявлення кожного елемента оптимальну для втілення задуму. Бо якість візуальної комунікації, зрештою, визначається мірою виразності, а не просто кількістю слів та зображень.

4. Ув'язати усі чинники для створення єдиної концепції проекту. На цій стадії ідея викорис-

тання сітки виникає у художника найчастіше, хоча вона може виникнути у нього і на самому початку і в самому кінці роботи.

5. Сконструювати сітку. Починаючи конструювання слід надати ту бажану простоту, яка передбачалась при створенні загальної концепції. Варіанти сіток можуть бути найрізноманітнішими. Сітка може просто визначати поля і формат набору, а може слугувати основою складної структури з широким спектром використання друкарських засобів та візуальних можливостей.

6. Протестувати та проаналізувати отриманий результат. Судити про переваги використання сітки слід за якістю отриманої конструкції, а не за складністю рисунка сітки.

Досліджені зразки дизайну найдоцільніших робіт з обраної теми покладені в основу розроблених макетів модульних сіток. Для проектуемого періодичного видання обрано А3 формат та п'ятиколонний макет шпальт. Досліджені складні за будовою сітки, оскільки вони надають змогу розробляти більш варіативний дизайн шпальт. Хаотичність заповнення видання виключається за рахунок використання базової модульної системи. Структура газетних шпальт розроблена з урахуванням сучасних вимог до такого виду продукції. Для узгодження роботи між дизайнерами та журналістами, та з метою запобігання розходжень між наявним макетом та обсягом матеріалу статті, створена модульна сітка 5×10. Об'єм кожного блоку 300 знаків, тобто загальний обсяг шпальти становитиме 15000 символів (рис. 1).

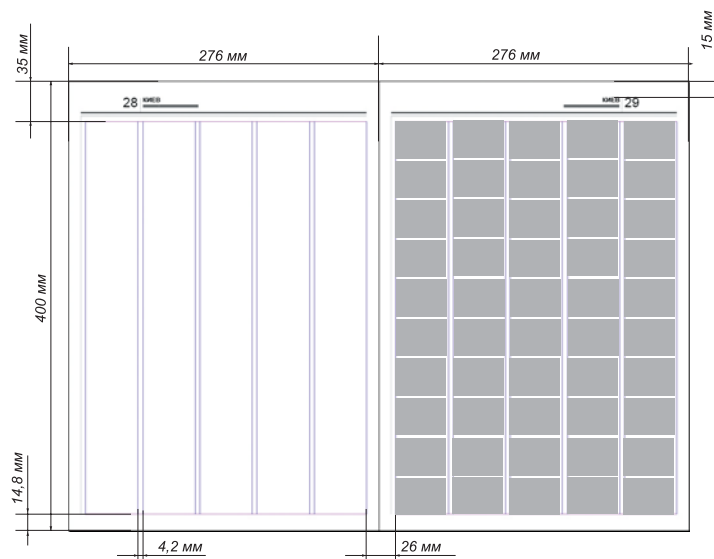
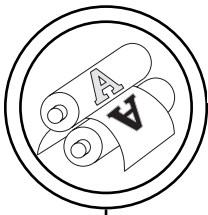

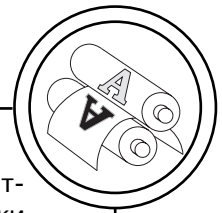
Рис. 1. Шаблон розвороту газетної шпальти на базі п'ятиколонного макету

Головною перевагою модульних сіток є те, що вони дисциплінують недосвідченого художника. Найбільш поширена робота над композицією з умовним модулем — це робота з квадратами та прямокутниками. На

базі п'ятиколонного макету розроблені модульні блоки різноманітної форми, які нададуть змогу вільно використовувати простір газетних шпальт для необмеженої кількості дизайнерських рішень та відповідно до

Рис. 2. Модульна сітка лише з головною новиною та багатьма ілюстраціями

логічних потреб видання. Наочно продемонстровано позитивний вплив, який досягається розміщенням квадратного блоку на фоні інших прямокутних блоків. Причина позитивного ефекту такого розміщення в тому, що квадрат є нейтральною та статичною фігурою, тому він є бажаним супроводжуючим мотивом та ніколи не заважає. Трансформація блоків модульної сітки створює композицію видання та формує зв'язки між її елементами, а також здатна поєднати «випадкові» елементи. Макет шпальти лише з головною новиною та багатьма ілюстраціями зіставлені з різних за розмірами прямокутних блоків (рис. 2).

Модульна сітка з головною новиною, декількома фотографіями та додатковим тематичним матеріалом представлена на рис. 3.

Наступний макет шпальти, розроблений на базі модульної сітки, демонструє розміщення

великої кількості новин з центральною фотографією. Лінійки використані, для створення сильного горизонтального акценту та покликані відокремлювати різні тематичні блоки та колонки, підтримувати зв'язок з найкращими традиціями оформлення газетних видань, що наочно демонструє рис. 4.

Сітки і модульні системи повинні служити задуму, а не вести його за собою. Коли сітка домінує в творчому процесі, виникає реальна небезпека того, що вона стане нав'язувати якимсь певним рішенням. Робота з сіткою — процес творчий, що вимагає від художника уміння не лише конструювати, але і мислити образно. Засобами сіток можна відступити від стереотипності модульних рішень. Макет шпальти з нестандартним дизайном представлено на рис. 5. Це, так звана, «дизайнерська» шпальта, метою якої є розвантаження та урізноманітнення сприйняття видання

Рис. 3. Модульна сітка з головною новиною, фотографіями та додатковим матеріалом

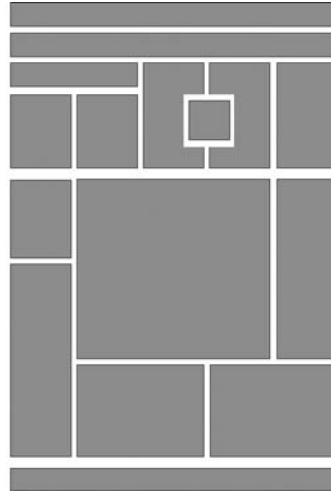
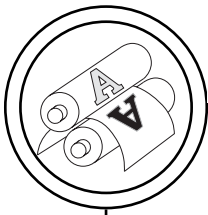

Рис. 4. Модульна сітка з великою кількістю новин на шпальті та центральною фотографією

читачем. Для надання ефекта новизни застосовано прапорний набір. В газетній верстці прапорна виключка є радше винятком, бо від газетної шпальти традиційно очікують раціональної структури. Але для даної шпальти це є цілком виправдано, оскільки окрім нестандартності, прапорний набір запобі-

гає появі розклученого набору, який виникає через велику кількість довгих слів присутніх в українській мові, на відміну, наприклад, від англійської. Бірка (deck, tagline), рядок тексту розгорнутої інформації про матеріал, розміщена, всупереч очікуванню, зверху заголовка (headline). Також запроєктоване обті-

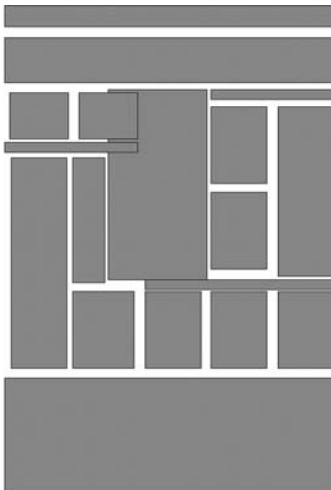
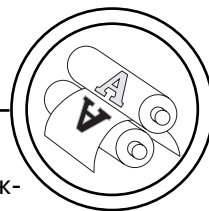

Рис. 5. Модульна сітка з нестандартним дизайном

кання текстом (wraparound text) графічних елементів та розміщення модульних блоків не в межах п'ятиколонного верстання, тобто деякі елементи розміщені під обріз (bleed art). Запроектовано врізку (sidebar) — невеликий самостійний матеріал в рамці, що має власний заголовок, який можна розміщувати в будь-якому місті шпальти окремо від основного тексту (body text). Растрований фон (screen) заплановано для заголовків другого рівня та для врізки. Інформаційний блок, розташований знизу шпальти облямовано рамкою (printing rule), для більшої виразності наведеної інформації.

Висновки

1. У роботі модульні сітки розглянуті і як метод конструювання періодичних видань, і як самостійний об'єкт художньо-проектної діяльності.

2. Сформована загальна модульна концепція, а створений графічний стиль є виразним для зорового сприйняття.

3. В роботі, при конструюванні шпальти сучасної повноформатної газети, була врахована читацька звичка складати газету по горизонталі, як наслідок в макетах майже виключено розміщен-

ня на згині заголовків та найважливіших частин ілюстрацій.

4. Проведена робота дозволяє використовувати макети модульних сіток, як інструментальний засіб, для створення газетних шпальт.

5. Побудовані модульні блоки на базі п'ятиколонної сітки дали очікувану варіативність для створення, як стандартних, так і нестандартних дизайнерських рішень оформлення газетних шпальт.

6. Результати, опубліковані в роботі, будуть цікаві дизайнерам і фахівцям з комп'ютерних технологій в поліграфії, і дозволять більш грамотно використовувати сітки при макетуванні видань.

7. Цінність даної роботи в практичному застосуванні розроблених макетів, їх уніфікованій суті, яка допоможе мінімізувати час для створення модульних сіток та забезпечить наочність проекту. Надасть змогу на стадії розробки належним чином оцінити можливості, що надаються найбільш складними сітками.

8. Результати роботи апробовані при читанні курсу «Дизайн видань та паковань», який викладається на кафедрі репрографії для напряму підготовки «Видавничо-поліграфічна справа».

1. Hurlburt Allen. The Grid [Електронний ресурс] / Hurlburt Allen. — Canada: 1978. — 96 pages. — Режим доступу до журн. : <http://www.slideshare.net/uaedutainment/ss-4359943>. 2. Шушан Р. Дизайн и компьютер. [пер. с англ.] / Шушан Р., Райт Д., Льюис Л. — М. : Изд. отдел «Русская редакция», 1997. — 544 с. 3. Водчиц С. С. Эстетика пропорций в дизайне. Система книжных пропорций: [уч. пособ. для ВУЗов] / Водчиц С. С. — М. : Техносфера, 2005. — 416 с.

Рецензент — О. М. Величко, д.т.н., професор, НТУУ «КПІ»

Надійшла до редакції 19.10.10